

Orddeling ved linjeskift

Orddelinger ved linjeskift markeres med bindestrek. Den viktigste hensikten med orddelinger er å oppnå et penere satsbilde.

Norsk er et språk hvor sammensatte ord kan bli svært lange. Derfor kan en vanskelig helt unngå orddelinger – særlig ved justert sats (blokksats). Men å unngå orddelinger bør ikke være et mål i seg selv.

Det er en utbredt oppfatning at orddelinger ødelegger leseflyten og derfor bør unngås. Det gjelder imidlertid bare uheldige eller feilaktige orddelinger, som, foruten å forstyrre leseflyten, også er et irritasjonsmoment. I verste fall kan feilaktige orddelinger føre til misforståelser. Det er derfor viktig at den som jobber med typografi, kjenner orddelingsreglene – og benytter dem.

Orddelingene er nå i stor grad overlatt datamaskinene, og de deler iblant feil. Da må typografene gripe inn og overstyre datamaskinene. Det gjøres enten ved at det settes inn diskrete bindetegn, eller ved at ord legges inn i delingsordlistene, slik at datamaskinen i fremtiden deler de aktuelle ordene riktig.

Orddelingsregler

Vi kan skille mellom **språklige** og **typografiske orddelingsregler**. De språklige delingsreglene kan igjen inndeles i ordleddsregelen og enkonsonantregelen.

Iblant hender det at de typografiske reglene «setter foten ned» for orddelinger som er tillatt etter de språklige delingsreglene. Da følger vi de typografiske.

Typografiske orddelingsregler

De viktigste typografiske orddelingsreglene er:

1. Minst to bokstaver skal stå igjen, og minst tre bokstaver skal over på neste linje.
2. Det skal ikke være orddeling i mer enn tre påfølgende linjer.
3. Det kan bare være orddeling fra en side til en annen hvis det er til en påfølgende side. (Eksempler: Orddeling fra side 31 til 32 er tillatt. Men orddeling fra side 31 til en fortsettelse på side 34 unngås.)

En rekke av de delingene Finn-Erik Vinje* tillater, bryter med den første av disse reglene:

are-al, bart-er, flu-or, ka-os, muse-um

Ingen av disse delingene gir tre bokstaver på neste linje og bør derfor forkastes. Ifølge denne regelen må et ord ha minst fem bokstaver for at det skal kunne deles.

Følgende eksempler – også hentet fra Vinje – tilfredsstiller kravene:

di-ett, bar-ter, du-ell, re-ell

(Vinje tillater både **bart-er** og **bar-ter**, mens bare **bar-ter** tilfredsstiller den typografiske regelen.)

De resterende delingsreglene er alle av språklig art.

Ordleddsregelen

Prinsippet for ordleddsregelen er at en deler mellom betydningsbærende orddeler:

typo-grafi, teddy-bjørn, mot-vekt, inn-til

Deling etter prefikser og foran suffikser kommer også inn under denne regelen:

mis-tolke, av-lede, ut-bringe

venn-lig, god-het, triv-sel

Dersom prefikset bare er på én bokstav, skal det ifølge de typografiske delingsreglene ikke deles. Eksempel: Ordet **uting** deles ikke fordi prefikset (u) er på bare en bokstav.

Ordleddsregelen gir (når den kan benyttes) de beste orddelingene.

Enkonsonantregelen

Dette er en regel som innebærer at ord deles slik at neste linje begynner med en konsonant. I valget mellom **hytt-ene** og **hyt-tene**, velges **hyt-tene**, fordi neste linje da begynner med en konsonant. I den typografiske tradisjonen står enkonsonantregelen sterkt, men rangerer i de fleste tilfeller etter ordleddsregelen.

Det kan deles mellom vokaler når de tilhører hver sin stavelse:

di-ett, re-ell

Altså: Sammensatte ord deles etter ordledds-

regelen. Usammensatte ord deles som regel etter enkonsonantregelen.

Deling av navn

Selv om det ikke regnes som noen god skikk å dele egennavn, er det akseptabelt å dele sammensatte egennavn etter ordleddsregelen. Men egennavn bør ikke deles etter enkonsonantregelen. Delinger som disse bør være akseptable:

Tor-bjørn, Nord-engen, Petter-sen

Ingen orddeling

Enstavelsesord deles ikke – selv om de er på fem bokstaver. Årstall, forkortelser eller sammenhengende siffergrupper skal heller ikke deles.

Uheldige delinger

Noen orddelinger som i og for seg burde være akseptable, kan føre til misforståelser. Et eksempel:

Om-sorg er en kurant deling, men **morsom-sorg** bør unngås, da det lett kan oppfattes som en morsom sorg.

Hovedkravene

Hovedkravene til orddelinger er at de verken skal ødelegge leseflyten eller føre til misforståelser.

Sammensatte ord deles fortrinnsvis etter ordleddsregelen, usammensatte ord etter enkonsonantregelen.

Delinger som kan føre til misforståelser, eller som gir pussige orddeler før eller etter bindestreken, bør unngås.

Takk for meg!

Etter å ha behandlet problemer knyttet til «Norsk på trykk» i fjorten utgaver, sier denne spalten nå takk for seg.

falt 1,6 % i september viser eiendomsmeglerforeningenes kvartalsvise boligbarometer. En enslig	viser kvartalsvise enslig	Justert sats uten orddelinger er sjelden et vakkert syn – i hvert fall ikke på smalt mål.
falt 1,6 % i september viser eiendomsmeglerforeningenes kvartalsvise boligbarometer. En enslig	viser kvartalsvise enslig	Med orddelinger blir det bedre. Det er i hovedsak av estetiske grunner at vi deler ord.
falt 1,6 % i september viser eiendomsmeglerforeningenes kvartalsvise boligbarometer. En enslig	viser kvartalsvise enslig	Lange sammensatte ord gjør at også venstrejustert sats uten orddeling kan se merkelig ut.
falt 1,6 % i september viser eiendomsmeglerforeningenes kvartalsvise boligbarometer. En enslig	viser kvartalsvise enslig	Venstrejustert sats blir som regel penere hvis vi tillater deling av lange ord.

* Finn-Erik Vinje (1998). Skriveregler. Oslo: Aschehoug